

У спеціалізовану вчену раду
Д 26.053.01 Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова,
01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата педагогічних наук
Кравченко-Дзондзи Олени Енеївни на дисертаційну роботу
Клименко Світлани Іванівни «Формування культури професійного
мовлення майбутніх учителів української мови і літератури у процесі
фахової підготовки», подану до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 - теорія і методика професійної освіти**

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Процес очевидних змін, які відбуваються на початку XXI століття в економічній, політичній, духовній, освітній сферах, гостро ставить перед вищою освітою відповідальне завдання – необхідність не тільки здійснювати професійне навчання, а й виховувати грамотних, духовно збагачених, національно свідомих фахівців, рівень знань яких відповідав би зростаючим до них вимогам суспільства. Потреба у розв'язанні важливих соціально-економічних і культурно-просвітницьких проблем ставить нові вимоги до мовної освіти й мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців у вищій школі, оскільки обов'язковою умовою успішної навчальної і майбутньої фахової діяльності студентів є знання логічних основ різних видів спілкування, володіння культурою професійного мовлення. З огляду на це, дане дисертаційне дослідження є своєчасним і перспективним.

Рецензоване дослідження відповідає державним документам про вищу освіту і виконане відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри соціальної роботи та педагогіки Інституту соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» «Соціальні технології підвищення життєвого потенціалу особистості в інтегрованому середовищі» (протокол № 3 від 22.11.2016). Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту соціальних технологій Відкритого

міжнародного університету розвитку людини «Україна» (протокол № 6 від 26.03.2015).

Оцінюючи *ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій*, сформульованих у дисертації С.І.Клименко, слід зазначити, що значною мірою вона забезпечується чіткою структурою роботи та її логічною цілісністю, в якій матеріал викладений послідовно, а також комплексно розкрита проблема, визначена у дослідженні. Структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, є обґрунтованою, а її складові взаємопов'язаними.

Чітко визначено категоріальне поле дослідження, що сприяло ефективному забезпеченню логіки наукового пошуку та науковому обґрунтуванню основних положень дисертації згідно поставлених завдань. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень забезпечується використанням комплексу оптимальних методів науково-педагогічного дослідження, які взаємно доповнювали один одного: теоретичних, емпіричних і статистичних. Позитивним є те, що методи дібрані відповідно до завдань кожного з трьох етапів дослідження. Достатньою є й джерельна база дослідження, що налічує 297 найменувань.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є виявлення та обґрунтування педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури, які полягають у формуванні системи професійно значущих знань, умінь і навичок шляхом профілізації мовної підготовки у процесі професійно-педагогічної підготовки; розробка моделі формування культури професійного мовлення учителів-філологів засобами української фразеології; визначення групи мотивів, сформованість яких є актуальною у процесі вивчення української мови та формуванні культури професійного мовлення майбутніх учителів-філологів (соціальні, навчально-пізнавальні, комунікативні, професійно-ціннісні).

Заслуговує на увагу й уточнення сутнісних ознак основних понять дослідження, а саме: «професійна підготовка фахівців», «діяльність», «навчальна діяльність», «культура мовлення», «професійне мовлення», «майбутні вчителі-філологи», «культура професійного мовлення», визначення та характеристика компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців-філологів, подальшого розвитку набули форми та методи фахової підготовки майбутніх учителів української мови та літератури.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у створенні, експериментальній апробації й упровадженні в процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів авторської моделі формування культури професійного мовлення засобами української фразеології; розробленні навчальних і діагностувальних завдань, індивідуальних творчих завдань для самостійної роботи студентів філологічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів. Основні результати дослідження висвітлено та обговорено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях упродовж 2015-2017 років та відображено в 14 наукових публікаціях. Позитивної оцінки заслуговують 7 додатків, які унаочнюють етапи та результати здійсненої дисертанткою експериментальної та навчально-методичної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертаційне дослідження С.І.Клименко вирізняється цілісністю й логічністю викладеного матеріалу, складається зі вступу, трьох розділів і додатків. У вступі аргументовано доведено актуальність теми дослідження, стан її вивчення, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічну та теоретичну основу дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження в практику роботи. Проведена експертиза виконаних завдань переконливо доводить, що автору вдалося всебічно розглянути теоретичні і методичні засади означеної проблеми.

У першому розділі дисертації – «Теоретичні засади формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури» проаналізовано проблему дослідження в наукових джерелах, коректно розкрито понятійно-категоріальний апарат дослідження. Встановлено, що взаємодія компетентнісного, культурологічного, системно-синергетичного, комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого й акмеологічного підходів у мовній підготовці вчителя української мови та літератури забезпечує певну симетрію теоретичних узагальнень і прагматичних потреб у процесі підготовки майбутніх фахівців.

Окрім того, здобувач виокремлює загально- та лінгводидактичні принципи навчання, які дають можливість спроектувати процес підготовки майбутнього вчителя-філолога на формування культури професійного мовлення. Також увагу зосереджено на культурно-мовному аспекті фахової підготовки майбутніх учителів української мови та літератури, який має забезпечити інтелектуальне мовне виховання особистості як таке, що дасть можливість знаходити комунікативний підхід до представників різних соціальних груп, а саме: вивченні символічних знаків, що лягли в основу українських зооідіом і є найбільш уживаними у сфері фахового спілкування.

У другому розділі дисертації – «Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури» – визначено педагогічні умови, які забезпечать формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури: формування системи професійно-значущих знань, умінь і навичок шляхом профілізації мовної підготовки, зокрема оволодіння культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, української фразеології, професійно-орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій; застосування сукупності форм і методів організації навчального процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість комунікації студентів; формування позитивної

мотивації до вивчення української мови у вищому педагогічному навчальному закладі, потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні. Зокрема, заслуговує на увагу виокремлення мотиваційної складової у процесі формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців-філологів. Також акцентується увага на використанні засобів мовленнєвого етикету, що розширюють комунікативні можливості майбутніх учителів української мови та літератури.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури» – подано загальну характеристику та хід експериментального дослідження, проаналізовано результати, отримані на кожному з етапів педагогічного експерименту; розроблено й експериментально перевірено ефективність моделі та педагогічних умов формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі фахової підготовки. Тривалий період дослідження (2011-2015 рр.), різноманітний комплекс використаних методів, творчих завдань із використанням зоофразеологізмів дозволили здобувачу на підґрунті змістовних характеристик, компонентів, критеріїв та показників отримати цілком прогнозовані результати й провести їх кількісний та якісний аналіз. Надійність результатів експериментального дослідження підтверджують відповідні довідки з вищих навчальних закладів.

Висновки дослідження є обґрунтованими. Виклад матеріалу в пропонованій роботі послідовний, виявляє науковий характер, має прикладне значення. Дисертація С.І.Клименко засвідчує високий науковий світогляд дослідника, володіння методами системного аналізу, обізнаність із науковими джерелами у зазначеній сфері.

Зміст автореферату С.І.Клименко ідентичний до основних положень дисертації. Отже, можна з впевненістю стверджувати про наукову зрілість дисертанта, уміння досліджувати складні питання теорії і методики

професійної освіти, аналізувати та узагальнювати матеріал, здійснювати самостійні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Враховуючи позитивні сторони дисертаційного дослідження, варто відмітити наступні зауваження та побажання:

1. У дисертаційному дослідженні автор не досить чітко описала зміст фахової підготовки майбутніх учителів української мови і літератури у вищих педагогічних закладах. Зокрема, зміст фахової підготовки розкрито через зміст нормативної дисципліни «Українська мова» (курс «Лексика і фразеологія»). На нашу думку, формування культури професійного мовлення може бути реалізовано за рахунок вивчення дисциплін варіативної складової.

2. У графічному зображенні моделі формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови і літератури у процесі фахової підготовки доцільно було вказати форми і методи, які виявилися ефективними у процесі проведеного дослідження і прописані у тексті дисертації на с. 141-160. Вони, на жаль, не знайшли відображення у презентованій графічній моделі, що призвело до її спрощення.

3. Не зрозуміло, яким чином визначались рівні сформованості професійно-термінологічного компонента культури професійного мовлення студентів-філологів під час експерименту. Варто було для цього розробити відповідні завдання, вправи, тести.

4. Дисертант виділяє мовноетичну компетентність як компонент культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури. При цьому не розкриває змісту даної дефініції та механізм її формування.

5. У тексті дисертації не цілком коректним є використання словосполучень «рідномовна освіта», «рідна мова».

6. З огляду на практичну цінність дисертаційного дослідження вважаємо за доцільне рекомендувати авторці підготувати та видати за матеріалами дисертаційної роботи навчально-методичний посібник.

Вказані зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на позитивне враження від дисертаційного дослідження Клименко Світлани Іванівни, яке вирізняється оригінальністю, глибиною аналізу і новизною методичних пропозицій.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Клименко Світлани Іванівни «Формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови і літератури у процесі фахової підготовки» є самостійним, завершеним науково-дослідним дослідженням, виконаним у контексті сучасних наукових підходів у галузі теорії і методики професійної освіти, має вагоме практичне і наукове значення, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її автор Клименко Світлана Іванівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філологічних дисциплін та
методики їх викладання у початковій школі
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка



Олена Кравченко-Дзондза

